

GENUTĖ KIRKIENĖ

LDK
POLITIKOS
ELITO GALINGIEJI:
CHODKEVIČIAI
XV–XVI AMŽIUJE

Turinys

Įvadas	5
1. Problema	6
2. Tyrimų ir šaltinių apžvalga	10
2.1. Tyrimai	10
2.2. Šaltiniai	18
3. Metodologija ir teoriniai kontekstai	21
4. Tyrimo chronologija, periodizacija ir knygos struktūra	26
I. Stačiatikių visuomenės padėtis LDK XV–XVI amžiuje	28
1. Juridinis aspektas: Horodlės privilegijos draudimų likimo vertinimas istoriografijoje	28
1.1. Horodlės privilegijos draudimai tarp kitų stačiatikius diskriminuojančių aktų	28
1.2. Matvejus Liubavskis: Horodlės draudimų nesilaikymas nuo 1434 metų	29
1.3. Wiktoras Czermakas: Horodlės draudimų galiojimas iki 1563 metų su išimtimis	30
1.4. Kazimierz Chodynckis: Horodlės draudimų galios susiaurinimas ir giminių rivalizacijos bei indigenato veiksnys	33
1.5. Bajorų žemėvalda ir privilegijų plėtojimo procesas	34
2. Praktinis klausimo aspektas: ar iš tikro būta stačiatikių LDK elite?	36
2.1. Stačiatikių giminių LDK elite korpusas istoriografijoje	36
2.2. Kontrargumentacija prieš korpuso stačiatikybę	37
3. Bažnyčių unijos problema LDK XV amžiuje–XVI amžiaus pirmojoje pusėje: nepavykę bandymai ar neįformintas procesas?	43
3.1. Oskaro Haleckio koncepcija: visuotinės Bažnyčių unijos atgimimas ir tradicija	43
3.2. Ar nutrūko bažnytinės unijos procesas po 1503 metų?	45
4. Oskaro Haleckio koncepcijos korekcija	46
4.1. Misaelio laiško interpretacija – Haleckio koncepcijos papildymas	48
4.2. 1480–1481 ir 1487 metų akcijos	50
4.3. Aleksandro valdymas: nauji visuotinės Bažnyčių unijos įgyvendinimo variantai	51
4.4. Žygimanto Senojo ir Žygimanto Augusto valdymas	53
5. Apibendrinimas	55
II. Chodkevičių giminės ištakos	58
1. Kilmės versijos	58
2. Chodka Jurgaitis didžiųjų kunigaikščių aplinkoje	60
3. Chodka Jurgaitis – ne Kijevo, bet Gardino bajoras	66
4. Ar galimi Chodkos Jurgaičio ryšiai su Bareikomis?	71
III. Chodkevičiai įsitvirtina elite: Jonas Chodkevičius	75
1. Jono Chodkevičiaus politinė karjera	75
1.1. Jono Chodkevičiaus ir Chodkos Jurgaičio ryšys	75
1.2. Jono Chodkevičiaus pasirodymas viešajame gyvenime: Minsko seniūnas, karo vadas	76
1.3. Jonas Chodkevičius tarp valdovo tarėjų: nuo valdovo maršalkos iki Vitebsko vietininko	78

1.4. Karjeros viršūnė: nuo Lucko seniūno iki Kijevo vaivados	82
2. Karjeros veiksniai	84
2.1. Turtingumo klausimas	84
2.2. Konfesinės laikysenos klausimas	86
2.3. Giminytė su valdovo aplinka	87
2.4. 1481 metų sąmokslas ir Jono Chodkevičiaus vaidmuo	88
IV. Giminės nuosmukiai ir pakilimai: Aleksandras Chodkevičius	92
1. Iškilimo prielaidos ir karjeros pradžia	92
2. Supraslio vienuolynas – idėjinė ir kultūrinė A. Chodkevičiaus programa	94
2.1. Supraslio vienuolynas – LDK kultūros fenomenas	94
2.2. Ar XVI amžiaus pradžioje LDK galiojo draudimas statyti cerkves?	96
2.3. Naujos bažnytinės unijos programos XV–XVI amžių sandūroje	97
2.4. A. Chodkevičius įgyvendina Bulgarinovičiaus modelį?	102
2.5. Supraslio konfesinės priklausomybės ir pobūdžio klausimas po 1501 metų	104
2.6. Vaikų krikšto ir jų konfesinės orientacijos klausimas	108
2.7. Aleksandro Chodkevičiaus vaikų sąlytis su liuteronybe	112
3. Aleksandro Chodkevičiaus politinis sąstingis	116
3.1. Ar dalyvavo A. Chodkevičius Glinskio maište?	116
3.2. Nuo kalinio iki pasiuntinio	120
3.3. Bonos politikos rėmėjas	121
3.4. Ryšiai su Prūsijos kunigaikščiu	126
3.5. Ar tikrai vaikai vėlai pradeda politinę karjerą arba kada jie gimė?	127
4. Aleksandras – tarp turtingiausių didikų	131
5. 1544–1549-ieji: Chodkevičių galios pradžia	137
V. Chodkevičiai – antroji giminė LDK politiniame elite 1549–1572 metais	143
1. Trijų Chodkevičių giminės šakų susidarymas	143
2. Chodkevičiai – antroji pagal turtingumą LDK giminė	149
2.1. 1550–1567 m. trijų Chodkevičių giminės linijų latifundijos	149
2.2. Jurgio, Grigaliaus, Jeronimo ir jo sūnaus Jono būdai plėsti latifundijas	157
3. Chodkevičių konfesinė orientacija ir kultūrinės galios	167
3.1. Jeronimas – liuteronybės lyderis	167
3.2. Jonas Jeronimaitis: nuo liuteronizmo – į katalikybę	171
3.3. Grigaliaus ir Jurgio konfesijų mįslė ir jos įminimas	176
4. Chodkevičiai politiniame Radvilų šešėlyje: 1549–1565 metai	181
4.1. Jeronimas Chodkevičius – Žygimanto Augusto nemalonėje	181
4.2. Chodkevičių pakilimai ir netektys: 1559–1565 metai	187
5. Chodkevičių giminės politinė viršūnė – 1566–1572 metai	191
5.1. Trys Chodkevičiai ir vienas Radvila	191
5.2. Jonas Jeronimaitis – politinis giminės lyderis	195
Žemėlapių komentaras	202
Išvados	205
Summary	210
Asmenvardžių rodyklė	217
Šaltinių ir literatūros sąrašas	248